

**Kampania Rady Europy
Zwalczanie przemocy domowej
wobec kobiet**

**Stop przemocy
domowej
wobec kobiet**

Biuro Informacji Rady Europy
02-653 Warszawa, Al. Niepodległości 22
tel. (022) 853 57 73
fax (022) 853 57 74
www.coe.org.pl

Opracowanie:
Hanna Machińska

© Copyright by Biuro Informacji Rady Europy
Warszawa 2007

ISBN: 978-83-60216-55-2

Łamanie, druk i oprawa: Efekt s.j.
ul. Lubelska 30/32, Warszawa

Spis treści

Kampania Rady Europy na rzecz walki z przemocą wobec kobiet, w tym przemocą domową	5
Zalecenie Rec(2002)5 Komitetu Ministrów do państw członkowskich w sprawie ochrony kobiet przed przemocą	11
Piotr Civiński, Teatr terapeutyczny – nowatorska metoda pracy z ofiarami przemocy odbywającymi karę pozbawienia wolności. .	29
Barbara Roźniatowska, Teatr Terapeutyczny	33

Annex

Piotr Civiński, Drama Therapy: An Innovative Method of Work with Victims of Violence Serving a Prison Sentence	35
Barbara Roźniatowska, Drama Therapy	39

Kampania Rady Europy na rzecz walki z przemocą wobec kobiet, w tym przemocą domową

Wstęp

Przemoc wobec kobiet, w tym przemoc domowa, należy do najpoważniejszych naruszeń praw człowieka ze względu na płeć. Pozbawia kobietę możliwości korzystania z jej podstawowych wolności. Narażając kobietę ze względu na jej płeć na przemoc fizyczną, seksualną lub psychologiczną w rodzinie czy miejscu przebywania, stanowi poważną przeszkodę dla równości kobiet i mężczyzn.

Mimo znaczących osiągnięć w sferze polityki i praktyki, przemoc wobec kobiet w jej różnorodnych postaciach jest nadal powszechna we wszystkich grupach społecznych państw członkowskich Rady Europy.

Dostępne dane na temat występowania zjawiska przemocy wobec kobiet wskazują, że co piąta lub co czwarta kobieta co najmniej raz padła ofiarą przemocy fizycznej podczas swego dorosłego życia, a co dziesiąta była ofiarą przemocy seksualnej i przymusu. Analiza danych potwierdza, że około 12 – 15 procent kobiet doświadczyło przemocy domowej po ukończeniu 16 lat. Wiele kobiet doświadcza przemocy fizycznej i seksualnej również po rozstaniu z partnerem.

Tło Kampanii

Jednym z podstawowych celów Rady Europy jest gwarancja i ochrona praw człowieka. Przemoc wobec kobiet, w tym przemoc domowa, to zagrożenie dla podstawowych wartości Rady Europy. Rada Europy, a w szczególności jej Komitet Zarządzający ds. Równości Kobiet i Mężczyzn (CDEG), podjęły szereg inicjatyw wzmacniających ochronę kobiet przed przemocą. W 1993 r. trzecia Europejska Konferencja Ministerialna w sprawie Równości Kobiet i Mężczyzn została poświęcona tematowi „Strategie walki z przemocą wobec kobiet w społeczeństwie – środki przekazu i inne działania”.

W 1997 r. w ramach wdrażania zaleceń trzeciej Europejskiej Konferencji Ministerialnej opracowano „Plan działania w walce z przemocą wobec kobiet” określający zręby polityki władz krajowych. W kwietniu 2002 r. Rada Europy przyjęła *Zalecenie Komitetu Ministrów Rec(2002)5 do państw członkowskich w sprawie ochrony kobiet przed przemocą*. Był to pierwszy międzynarodowy instrument prawny określający globalną strategię przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar z uwzględnieniem wszystkich form przemocy ze względu na płeć.

Zalecenie wzywa rządy do informowania Rady Europy o działaniach podjętych na szczeblu krajowym. W tym celu w 2005 r. przygotowano i przekazano państwom członkowskim wytyczne w sprawie monitoringu służącego ocenie postępów we wdrażaniu. Wyniki oceny zawiera dokument pt. „*Walka z przemocą wobec kobiet – przegląd środków i działań podjętych w państwach członkowskich Rady Europy*” opublikowany wiosną 2006 r.

Szefowie państw i rządów państw członkowskich Rady Europy potwierdzili swe zaangażowanie w walkę z przemocą wobec kobiet, przyjmując podczas Trzeciego Szczytu (Warszawa, 16-17 maja 2005 r.) Plan Działania przewidujący dwa konkretne środki służące walce z przemocą wobec kobiet, w tym przemocą domową:

- powołanie Specjalnego Zespołu ds. walki z przemocą wobec kobiet, w tym przemocą domową, odpowiedzialnego za ocenę postępów na szczeblu krajowym i stworzenie instrumentów służących oszacowaniu działań na szczeblu europejskim w celu opracowania propozycji działań,
- wdrożenie Kampanii walki z przemocą wobec kobiet, w tym przemocą domową, w ścisłej współpracy z innymi podmiotami europejskimi i krajowymi, w tym organizacjami pozarządowymi.

W toku realizacji Planu Działania na początku 2006 r. powołano Zespół Specjalny, w którego skład weszło ośmiu międzynarodowych ekspertów w dziedzinie przeciwdziałania i walki z przemocą wobec kobiet. Oprócz oceny postępów na szczeblu krajowym i stworzenia instrumentów służących oszacowaniu działań, Zespół opracował również założenia *Kampanii Rady Europy na rzecz walki z przemocą wobec kobiet, w tym przemocą domową*. Założenia te zostały przyjęte przez Komitet Ministrów Rady Europy 21 czerwca 2006 r. i stanowią „mapę drogową” we wdrażaniu Kampanii.

Zgodnie z definicją zawartą w załączniku do Zalecenia Rec(2002)5, termin „przemoc wobec kobiet” rozumiany jest jako każdy akt przemocy ze względu na płeć, który powoduje lub może powodować cierpienie kobiety lub szkodę psychiczną, seksualną bądź psychologiczną, włączając w to pogróżki dotyczące dokonania takiego czynu, stosowanie przymusu oraz pozbawianie wolności, zarówno w życiu publicznym jak i prywatnym. Obejmuje to również „przemoc zachodzącą w rodzinie lub gospodarstwie domowym”, w tym między innymi agresję fizyczną i psychiczną, przemoc emocjonalną i psychologiczną, gwałt i przemoc seksualną, kazirodztwo, gwałt na współmałżonku, regularnym lub okazjonalnym partnerze czy konkubencie, przestępstwa popełniane w imię honoru, okaleczanie seksualne i okaleczanie genitaliów kobiet oraz inne tradycyjne praktyki wymierzone przeciwko kobietom, jak przymusowe zamążpójście.

Cele ogólne Kampanii

Cele Kampanii obejmują, biorąc pod uwagę różny stan zaawansowania działań w walce z przemocą wobec kobiet w 47 państwach członkowskich Rady Europy:

- podnoszenie świadomości w zakresie przemocy wobec kobiet jako naruszania praw człowieka i zachęcanie wszystkich obywateli do przeciwstawiania się przemocy
- wzywanie państw członkowskich do wykazania woli politycznej poprzez zapewnienie odpowiednich zasobów umożliwiających osiągnięcie konkretnych efektów w walce z przemocą wobec kobiet
- wspieranie wdrażania skutecznych środków przeciwdziałania i walki z przemocą wobec kobiet w postaci ustawodawstwa i krajowych planów działania w realizacji Zalecenia Rec(2002)5 oraz regularne monitorowanie osiągniętych postępów.

Cele szczegółowe Kampanii

W założeniach Kampanii zaleca się władzom wykazanie woli politycznej w realizacji wszystkich środków wskazanych w Zaleceniu Rec(2002)5, a jako cele szczegółowe przywołuje się cztery obszary tematyczne wynikające z Zalecenia:

- środki w zakresie prawa i polityki

- ☞ wsparcie i ochrona ofiar
- ☞ zbieranie danych
- ☞ podnoszenie świadomości.

Państwa członkowie zachęca się do znaczących postępów w tych obszarach w okresie Kampanii. W tym celu państwa członkowskie powinny dokonać oceny krajowego podejścia do przeciwdziałania i walki z przemocą domową oraz wskazać ewentualne niedostatki, którym należy zaradzić stosując odpowiednie środki.

Przesłanie Kampanii

Kampania ma na celu upowszechnienie następujących czterech elementów przesłania:

- ☞ Walka z przemocą domową wymaga wspólnych działań publicznych
- ☞ Przemoc domowa stanowi naruszenie praw człowieka
- ☞ Przemoc domowa niesie krzywdę kobiety i szkodzi całemu społeczeństwu, również przyszłym pokoleniom
- ☞ Przemoc domowa wymaga aktywnego udziału mężczyzn w walce z przemocą wobec kobiet

Realizacja Kampanii

Kampania będzie realizowana na trzech płaszczyznach: międzyrządowej, parlamentarnej, oraz lokalnej i regionalnej. Będzie prowadzona przez Radę Europy i jej państwa członkowskie w partnerstwie z organizacjami międzyrządowymi oraz organizacjami pozarządowymi działającymi w zakresie ochrony kobiet przed przemocą.

Rada Europy

Następujące działania zostaną przeprowadzone przez różne organy Rady Europy:

- ☞ seria regionalnych seminariów informacyjnych
- ☞ spotkania przedstawicieli krajowych punktów centralnych
- ☞ działania z udziałem parlamentów krajowych pod hasłem „Parlamenty wspólnie walczą z przemocą wobec kobiet”
- ☞ działania z udziałem Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych.

Państwa członkowskie

Państwa członkowskie proszone są o realizację następujących działań:

- powołanie urzędnika wysokiego szczebla (najwyższy szczebel polityczny w rządzie odpowiadający za sprawy równości płci) i utworzenie krajowego punktu centralnego (urzędnik służby publicznej średniego szczebla) dla potrzeb Kampanii Rady Europy i kampanii krajowych
- rozpoczęcie kampanii krajowych równoległe lub w następstwie Kampanii Rady Europy w celu oceny sytuacji krajowej i zdefiniowania konkretnych celów szczegółowych w oparciu o założenia Kampanii
- przedłożenie raportu z działań i postępów w ramach Kampanii Specjalnemu Zespołowi Rady Europy ds. walki z przemocą wobec kobiet, w tym przemocą domową.

Międzynarodowe organizacje międzyrządowe

- Wskazanie obszarów współpracy w celu koordynacji działań i osiągnięcia efektu synergii.

Organizacje pozarządowe

- Rada Europy podejmie ścisłą współpracę z organizacjami pozarządowymi działającymi w zakresie walki z przemocą wobec kobiet.

Początek i okres Kampanii

Inauguracja Kampanii miała miejsce podczas konferencji Madrycie w dniu 27 listopada 2006 r. Kampania zakończy się w marcu 2008 r.

**Dyrekcja Generalna ds. Praw Człowieka Rady Europy
Wydział ds. Równości**

RADA EUROPY KOMITET MINISTRÓW

Zalecenie Rec(2002)5 Komitetu Ministrów do państw członkowskich w sprawie ochrony kobiet przed przemocą

(przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 30 kwietnia 2002 r.
na 794. posiedzeniu Zastępców Ministrów)

Komitet Ministrów, działając na podstawie art. 15.b) Statutu Rady Europy, potwierdzając ponownie, że przemoc wobec kobiet jest rezultatem nierównowagi sił pomiędzy mężczyznami i kobietami oraz prowadzi do poważnej dyskryminacji wobec kobiet, zarówno w społeczeństwie, jak i w rodzinie;

potwierdzając, że przemoc wobec kobiet narusza, jak też upośledza lub unicestwia korzystanie z ich praw człowieka i podstawowych wolności;

odnotowując, że przemoc wobec kobiet stanowi naruszenie ich integralności fizycznej, psychicznej i/lub seksualnej;

odnotowując z zaniepokojeniem, że kobiety są często poddawane wielokierunkowej dyskryminacji z powodu ich płci jak również pochodzenia, włącznie z wiktymizacją na skutek tradycyjnych lub zwyczajowych praktyk niezgodnych z ich prawami człowieka i podstawowymi wolnościami;

uznając, że przemoc wobec kobiet pozostaje w sprzeczności do ustanowienia równości i pokoju oraz stanowi główną przeszkodę dla bezpieczeństwa obywateli i demokracji w Europie;

odnotowując z zaniepokojeniem zakres przemocy wobec kobiet w rodzinie, bez względu na charakter rodziny i na wszystkich szczeblach społeczeństwa;

uznając za pilną walkę z tym zjawiskiem, które dotyczy wszystkich społeczeństw europejskich i wszystkich ich członków;

przypominając Deklarację końcową przyjętą na Drugim Szczycie Rady Europy (Strasburg, 1997), w której głowy państw i rządów państw członkowskich potwierdziły swą determinację w walce z przemocą wobec kobiet i wszelkimi formami wykorzystania seksualnego kobiet;

mając na względzie postanowienia Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (1950) oraz orzecznictwo jej organów, które zapewniają, między innymi, prawo do życia oraz zakaz tortur oraz innego niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, prawo do wolności i bezpieczeństwa oraz prawo do rzetelnego procesu;

zważywszy na Europejską Kartę Społeczną (1961) i Zrewidowaną Europejską Kartę Społeczną (1996), w szczególności na zawarte tam postanowienia dotyczące równości kobiet i mężczyzn w odniesieniu do zatrudnienia, jak również Protokół dodatkowy do Europejskiej Karty Społecznej ustanawiający system skarg zbiorowych;

przypominając następujące zalecenia Komitetu Ministrów do państw członkowskich Rady Europy: Zalecenie nr R(79)17 dotyczące ochrony dzieci przed złym traktowaniem; Zalecenie nr R(85)4 w sprawie przemocy w rodzinie; Zalecenie nr R(85)11 w sprawie sytuacji ofiary w ramach prawa i postępowania karnego; Zalecenie nr R(87)21 w sprawie pomocy ofiarom i zapobiegania wiktyimizacji; Zalecenie nr R(91)11 w sprawie wykorzystywania seksualnego, pornografii, prostytucji oraz handlu dziećmi i młodocianymi; Zalecenie nr R(93)2 w sprawie medyczno-społecznych aspektów nadużyć wobec dzieci; Zalecenie nr R(2000)11 przeciwko handlowi ludźmi dla celów wykorzystywania seksualnego oraz Zalecenie Rec(2001)16 w sprawie ochrony dzieci przez wykorzystywaniem seksualnym;

przypominając także deklaracje i rezolucje przyjęte przez 3. Konferencję Ministerialną w sprawie równości kobiet i mężczyzn, zorganizowaną przez Radę Europy (Rzym, 1993);

mając na względzie Deklarację ONZ w sprawie eliminacji przemocy wobec kobiet (1993), Konwencję ONZ w sprawie eliminacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (1979), Konwencję ONZ przeciwko transgranicznej przestępczości zorganizowanej oraz protokół do niej w sprawie ścigania i karania handlu ludźmi, a szczególnie kobietami i dziećmi (2000), Plat-

formę Działań przyjętą przez Czwartą Światową Konferencję w sprawie Kobiet (Pekin, 1995) oraz Rezolucję w sprawie dalszych działań i inicjatyw w celu wdrażania Deklaracji Pekińskiej i Platformę Działań przyjętą przez Zgromadzenie Ogólne ONZ (23 sesja nadzwyczajna, Nowy Jork, 5-9 czerwca 2000 r.);

mając na względzie Konwencję ONZ o prawach dziecka (1989), jak również Protokół fakultatywny do niej w sprawie handlu dziećmi, prostytucji dziecięcej i pornografii dziecięcej (2000);

mając także na względzie Konwencję Międzynarodowej Organizacji Pracy nr 182 dotyczącą zakazu i natychmiastowych działań na rzecz eliminacji najgorszych form pracy dzieci (1999) oraz Zalecenie (R 190) w sprawie najgorszych form pracy dzieci (1999);

przypominając podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego, a w szczególności czwartą Konwencję Genewską o ochronie ludności cywilnej w czasie wojny (1949) oraz pierwszy i drugi Protokół dodatkowy do tej konwencji;

przypominając także włączenie przestępczości związanej z pocią i przemocą seksualną do Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego (Rzym, 17 lipca 1998),

zaleca rządów państw członkowskich:

- I. Dokonanie przeglądu ich ustawodawstwa i praktyki, w celu:
 1. zagwarantowania kobietom uznania, korzystania, wykonywania i ochrony ich praw człowieka i podstawowych wolności;
 2. podjęcia, w razie potrzeby, niezbędnych środków dla zapewnienia, żeby kobiety mogły korzystać w sposób nieskrępowany i skuteczny z ich praw ekonomicznych i społecznych;
 3. zapewnienia, żeby wszystkie środki były skoordynowane na poziomie krajowym i skoncentrowane na potrzebach ofiar oraz żeby właściwe instytucje państwa, jak również organizacje pozarządowe były włączone w opracowanie i wdrażanie niezbędnych środków, w szczególności tych wspomnianych w niniejszym zaleceniu;
 4. zachęcania, na wszystkich szczeblach, organizacji pozarządowych zaangażowanych w zwalczanie przemocy wobec kobiet do działań

- i ustanowienia aktywnej współpracy z tymi organizacjami, włącznie z właściwym wsparciem logistycznym i finansowym.
- II. Uznanie, że na państwach ciąży zobowiązanie do należytej staranności w zakresie zapobiegania, ścigania i karania aktów przemocy, zarówno popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych, jak i osoby prywatne, a także zapewnienie ochrony ofiarom.
 - III. Uznanie, że przemoc mężczyzn wobec kobiet jest istotnym problemem strukturalnym i społecznym, opartym na nierówności sił pomiędzy kobietami i mężczyznami, oraz zachęcanie – z tego powodu – do aktywnego uczestnictwa mężczyzn w działaniach zmierzających do zwalczania przemocy wobec kobiet.
 - IV. Zachęcanie wszystkich właściwych instytucji zajmujących się przemocą wobec kobiet (policja, zawody medyczne i służby społeczne) do sporządzania średnio- i długookresowych planów działania, które przewidują środki w zakresie zapobiegania przemocy i ochrony ofiar.
 - V. Promowanie badań, gromadzenia danych i tworzenia sieci na szczeblu krajowym i międzynarodowym.
 - VI. Promowanie tworzenia programów w zakresie szkolnictwa wyższego oraz ośrodków badawczych, włącznie ze szczeblem uniwersyteckim, zajmujących się kwestiami równości, a w szczególności przemocą wobec kobiet.
 - VII. Poprawianie związków pomiędzy środowiskiem naukowym, organizacjami pozarządowymi, decydentami politycznymi oraz organami legislacyjnymi, zdrowotnymi, edukacyjnymi, społecznymi i policyjnymi w celu zaplanowania skoordynowanych działań przeciwko przemocy.
 - VIII. Przyjęcie i wdrażanie środków opisanych w załączniku do niniejszego zalecenia w sposób, w jaki uznają za najwłaściwszy w świetle sytuacji w kraju i preferencji, oraz przyjęcie – w tym celu – narodowego planu działań w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet.
 - IX. Informowanie Rady Europy o działaniach wdrożeniowych na szczeblu krajowym odnośnie niniejszego zalecenia.

Załącznik do Zalecenia Rec(2002)5

Definicja

1. Dla celów niniejszego zalecenia, pojęcie „przemoc wobec kobiet” jest rozumiane jako akt przemocy z powodu płci, który powoduje lub może przynieść kobietom szkodę albo cierpienie fizyczne, seksualne lub psychiczne, groźby podjęcia takich aktów, a także zmuszanie oraz arbitralne pozbawianie wolności, bez względu na to, czy akt taki ma miejsce w życiu publicznym czy prywatnym. Obejmuje to, choć nie jest ograniczone, do następujących sytuacji:
 - a. przemoc występująca w rodzinie lub wśród osób mieszkających razem, włącznie m.in. z agresją fizyczną i psychiczną, nadużyciami emocjonalnymi i psychologicznymi, przypadkami zgwałceń i nadużyć seksualnych, kazirodztwem, zgwałceniem przez małżonka lub regularnego albo okazjonalnego partnera lub osobę współmieszkającą, przestępstwa popełnione w imię honoru, okaleczenie genitaliów kobiecych i inne tradycyjne praktyki szkodliwe dla kobiet, takie jak małżeństwa zawarte wskutek przymuszenia;
 - b. przemoc występująca w ramach społeczeństwa, włącznie m.in. z przypadkami zgwałceń, nadużyć seksualnych, molestowania i zastraszania seksualnego w pracy, w ośrodkach opieki lub gdzie indziej, handel kobietami dla celów wykorzystania seksualnego i ekonomicznego oraz turystyki seksualnej;
 - c. przemoc popełniona lub akceptowana przez państwo lub jego urzędników;
 - d. naruszenie praw człowieka wobec kobiet w sytuacjach konfliktu zbrojnego, w szczególności branie zakładników, przymusowe przemieszczanie, systematyczne gwałty, niewolnictwo seksualne, wymuszone ciążę oraz handel dla celów wykorzystania seksualnego i ekonomicznego.

Środki ogólne dotyczące przemocy wobec kobiet

2. Zagwarantowanie, aby kobiety nie były poddawane przemocy jakiegokolwiek rodzaju i ze strony kogokolwiek stanowi odpowiedzialność i leży w interesie państw, a także ma charakter priorytetu polityki krajo-

wej. W tym celu państwa nie mogą powoływać się na zwyczaje, religię lub tradycję jako sposób na obejście tego zobowiązania.

3. Państwa członkowskie powinny wprowadzić, rozwijać i/lub ulepszać w razie potrzeby politykę krajową przeciwko przemocy, w oparciu o:
 - a. maksymalne bezpieczeństwo i pomoc dla ofiar;
 - b. nadanie ofiarom uprawnień poprzez optymalne wsparcie i pomoc, tak aby uniknąć podwójnej wiktymizacji;
 - c. przystosowanie prawa karnego i cywilnego, włącznie z procedurą sądową;
 - d. zwiększanie świadomości społecznej i edukację dzieci i młodych ludzi;
 - e. zapobieganie na wszystkich możliwych obszarach.
4. W tych ramach konieczne jest utworzenie, w miarę możliwości, na szczeblu krajowym i we współpracy, w razie potrzeby, z władzami regionalnymi i lokalnymi, rządowej instytucji koordynującej lub organu kierującego wdrażaniem środków w zakresie zwalczania przemocy wobec kobiet, jak również regularnym monitorowaniem i ewaluacją wszelkich reform prawnych lub nowych form działania w zakresie walki z przemocą, w porozumieniu z organizacjami pozarządowymi oraz ośrodkami akademickimi i innymi.
5. Należy rozwijać prowadzenie badań, zbieranie informacji i tworzenie sieci na szczeblu krajowym i międzynarodowym, w szczególności w następujących obszarach:
 - a. przygotowanie statystyk uporządkowanych według płci, statystyk zintegrowanych i wspólnych wskaźników w celu lepszej oceny skali przemocy wobec kobiet;
 - b. średnio- i długofalowe konsekwencje napaści na ofiary;
 - c. wpływ przemocy na świadków takich zdarzeń, między innymi w ramach rodziny;
 - d. zdrowotne, społeczne i ekonomiczne koszty przemocy wobec kobiet;
 - e. ocena skuteczności systemu sądowego i prawnego w zwalczaniu przemocy wobec kobiet;
 - f. przyczyny przemocy wobec kobiet, to jest powody, które wywołują przemoc mężczyzn oraz powody, dla których społeczeństwo toleruje taką przemoc;
 - g. opracowanie kryteriów standaryzacji w obszarze przemocy.

Informowanie, świadomość społeczna, edukacja i szkolenia

Państwa członkowskie powinny:

6. skompilować i udostępnić społeczeństwu właściwe informacje dotyczące różnych typów przemocy i jej skutków dla ofiar, włącznie ze zintegrowanymi danymi statystycznymi, używając wszelkich dostępnych mediów (prasa, radio, telewizja, itd.);
7. mobilizować opinię publiczną poprzez organizowanie i wspieranie konferencji i kampanii informacyjnych, tak aby społeczeństwo było świadome tego problemu i jego niszczących skutków dla ofiar i społeczeństwa jako takiego oraz mogło podjąć dyskusję na tematy związane z przemocą wobec kobiet w sposób otwarty, bez uprzedzeń i stereotypów;
8. włączyć elementy dotyczące postępowania z przemocą rodzinną, jak również innymi formami przemocy wobec kobiet, do programów szkolenia funkcjonariuszy policji, personelu sądowego oraz sektora medycznego i społecznego;
9. włączyć informacje i szkolenia do programów doszkalania zawodowego powyższego personelu, tak aby wyposażyć go w środki dla wykrywania i zarządzania sytuacjami kryzysowymi oraz poprawiania sposobu postępowania z ofiarami, ich wysłuchiwanie i doradzania im;
10. zachęcać powyższy personel do uczestnictwa w specjalistycznych programach szkoleń, poprzez włączenie tych programów w system nagradzania zawodowego;
11. zachęcać do włączenia kwestii dotyczących przemocy wobec kobiet w zakres szkolenia sędziów;
12. zachęcać osoby wykonujące samodzielne zawody, na przykład terapeutów, do rozwijania strategii przeciwko nadużyciom seksualnym, które mogą być popełniane przez osoby mające status zwierzchnika;
13. organizować kampanie zwiększające świadomość w zakresie przemocy mężczyzn wobec kobiet, podkreślające iż mężczyźni powinni być odpowiedzialni za swoje czyny i zachęcające ich do analizowania i unicestwiania mechanizmów przemocy oraz przyjmowania innych postaw;
14. wprowadzać lub wzmacniać perspektywę płci do programów edukacyjnych w zakresie praw człowieka oraz wzmacniać programy edukacji seksualnej, które nadają szczególne znaczenie kwestii równości płci i wzajemnego szacunku;

15. zapewnić, aby zarówno chłopcy, jak i dziewczęta odebrały podstawowe wykształcenie, z unikaniem schematów społecznych i kulturowych, uprzedzeń i stereotypowych ról dla płci oraz z uwzględnieniem kształcenia umiejętności asertywnych, przy szczególnym zwróceniu uwagi na młodzież mającą problemy w szkole; szkolić wszystkich nauczycieli w zakresie włączania koncepcji równości płci w proces nauczania;
16. uwzględnić w programach szkolnych dokładne informacje o prawach dzieci, telefonicznych liniach pomocy, instytucjach, w których mogą szukać pomocy i osobach, do których mogą się zwrócić w sposób poufny.

Media

Państwa członkowskie powinny:

17. zachęcać media do promowania niestereotypowego wyobrażenia o kobietach i mężczyznach, w oparciu o poszanowanie osoby ludzkiej i jej godności oraz unikanie programów łączących przemoc z seksem; w miarę możliwości kryteria te powinny być także uwzględnione w obszarze nowych technologii informacyjnych;
18. zachęcanie mediów do uczestniczenia w kampaniach informacyjnych mających na celu zwrócenie uwagi opinii publicznej na przemoc wobec kobiet;
19. zachęcanie do organizacji szkoleń w celu informowania dziennikarzy i zwracania im uwagi na możliwe konsekwencje programów, które łączą przemoc i seks;
20. zachęcanie do opracowywania kodeksów postępowania dla dziennikarzy, które uwzględniałyby kwestię przemocy wobec kobiet oraz – w zakresie zadań dla istniejących lub powstających organizacji monitorujących media – zachęcanie ich do włączenia zadań odnośnie kwestii dotyczących przemocy wobec kobiet i seksizmu.

Planowanie lokalne, regionalne i przestrzenne

Państwa członkowskie powinny:

21. zachęcać decydentów na płaszczyźnie planowania lokalnego, regionalnego i przestrzennego do uwzględniania potrzeby wzmocnienia bezpieczeństwa kobiet oraz zapobiegania przypadkom przemocy w miejscach publicznych;

22. podejmowanie wszelkich możliwych środków w tym zakresie, szczególnie w odniesieniu do oświetlenia, organizacji transportu publicznego i usług przewozowych, projektowania i planowania parkingów samochodowych i miejsc zamieszkania.

Pomoc dla ofiar i ich ochrona (przyjmowanie, traktowanie i doradztwo)

Państwa członkowskie powinny:

23. zapewnić, aby ofiary, bez jakiegokolwiek dyskryminacji, otrzymały natychmiastową i wszechstronną pomoc dostarczoną w ramach skoordynowanych, multidyscyplinarnych i profesjonalnych starań, bez względu na to, czy złożyły skargę, włącznie z badaniem lekarskim i leczeniem, psychologicznym i społecznym wsparciem pourazowym, jak również pomocą prawną; pomoc ta powinna być zaoferowana na zasadzie poufności, bezpłatnie i powinna być dostępna całodobowo;
24. zapewnić w szczególności, żeby wszelkie usługi i środki prawne dostępne dla ofiar przemocy domowej były dostępne dla kobiet-imigrantek na ich żądanie;
25. podejmować wszelkie niezbędne środki w celu zapewnienia, żeby zbieranie dowodów medycznych i informacji było przeprowadzane w zgodzie z właściwymi standardami i formami;
26. zapewniać dokumentację dostosowaną do potrzeb ofiar, informującą je w sposób jasny i zrozumiały o ich prawach, usługach z jakich skorzystały oraz działaniach, które mogą przewidzieć lub podjąć, bez względu na to, czy będą składały skargę, a także o możliwościach otrzymywania dalszego wsparcia psychologicznego, medycznego i społecznego oraz pomocy prawnej;
27. promować współpracę pomiędzy policją, służbą zdrowia i służbami społecznymi a systemem sądowym w celu zapewnienia skoordynowanych działań oraz zachęcać do tworzenia sieci współpracy organizacji pozarządowych, a także wspierać takie sieci;
28. zachęcać do tworzenia serwisów, które mogą być wykorzystane w nagłych sytuacjach, takich jak anonimowe, bezpłatne telefony zaufania dla ofiar przemocy i/lub osób stykających się lub zagrożonych przypadkami przemocy; regularnie monitorować telefony i oceniać dane uzyskane w wyniku udzielanej pomocy, z należyтым poszanowaniem standardów ochrony danych;

29. zapewnić, aby policja i inne służby porządku publicznego przyjmowały, traktowały i doradzały ofiarom we właściwy sposób, z poszanowaniem dla praw człowieka i jego godności, oraz przyjmowały skargi w sposób poufny; ofiary powinny być bezzwłocznie wysłuchane przez specjalnie wyszkolony personel w pomieszczeniach zaprojektowanych dla nawiązania relacji zaufania pomiędzy ofiarą a funkcjonariuszem policji oraz zapewnić, w możliwie szerokim zakresie, żeby ofiary przemocy miały możliwość wysłuchania przez funkcjonariusza-kobietę, jeśli sobie tego życzą;
30. podejmować w tym celu kroki zmierzające do zwiększenia liczby kobiet w policji na wszystkich szczeblach;
31. zapewnić, aby nad dziećmi roztoczono opiekę w odpowiedni sposób i przez specjalistyczny personel na wszystkich etapach (przyjęcie ofiary, przebywanie na policji, w prokuraturze i w sądzie) oraz aby oferowana pomoc była dostosowana do potrzeb dziecka;
32. podejmować kroki w celu zapewnienia niezbędnego wsparcia psychologicznego i moralnego dla dzieci, które są ofiarami przemocy poprzez tworzenie odpowiednich ośrodków i zapewnianie wyszkolonego personelu kontaktującego się z dzieckiem od momentu przyjęcia aż do wyzdrowienia; usługi te powinny być świadczone nieodpłatnie;
33. podejmować wszelkie niezbędne kroki w celu zapewnienia, że żadna z ofiar nie jest poddawana wtórnej wiktymizacji lub traktowaniu pomijającemu aspekt płci przez personel policyjny, służbę zdrowia i personel socjalny odpowiedzialny za udzielenie pomocy, jak również personel sądowy.

Prawo karne, prawo cywilne i postępowanie sądowe

Prawo karne

Państwa członkowskie powinny:

34. zapewnić, aby prawo karne stanowiło, iż każdy przypadek przemocy wobec osoby, w szczególności przemoc fizyczna i seksualna, jest naruszeniem wolności i integralności fizycznej, psychicznej i/lub seksualnej tej osoby, a nie jedynie naruszeniem moralności, honoru czy obyczajności;
35. zapewnić właściwe środki i sankcje w ustawodawstwie krajowym, umożliwiające podejmowanie szybkich i skutecznych działań przeciwko

sprawcom przemocy i w zakresie zadośćuczynienia za krzywdę kobietom będącym ofiarom przemocy. Prawo krajowe powinno w szczególności:

- penalizować przemoc seksualną i akty gwałtu ze strony małżonka lub regularnego albo okazjonalnego partnera lub osoby współmieszkającej;
- penalizować akty seksualne popełniane wobec osób nie wyrażających na nie zgody, nawet jeśli nie stawiają oporu;
- penalizować penetrację seksualną jakiegokolwiek rodzaju i dokonywaną jakimikolwiek środkami wobec osoby nie wyrażającej na to zgody;
- penalizować wszelkie nadużywanie słabości ofiar będących w ciąży, bezbronnych, chorych, upośledzonych fizycznie lub umysłowo oraz znajdujących się w stosunku zależności;
- penalizować wszelkie nadużywanie pozycji przez sprawcę, a w szczególności dorosłego wobec dziecka.

Prawo cywilne

Państwa członkowskie powinny:

36. zapewnić, żeby w przypadkach ustalenia faktu przemocy ofiary otrzymały właściwą rekompensatę za wszelkie poniesione szkody pieniężne, fizyczne, psychiczne, moralne i społeczne, korespondującą z ciężarem poniesionych szkód, włącznie z kosztami prawnymi;
37. zaplanować ustanowienie mechanizmów finansowania w celu zapewnienia ofiarom rekompensaty.

Postępowanie sądowe

Państwa członkowskie powinny:

38. zapewnić, aby wszystkie ofiary przemocy oraz, w miarę konieczności, organizacje publiczne lub prywatne posiadające prawną zdolność do działania w ich obronie, mogły wszczynać postępowanie wraz z ofiarami lub też w ich imieniu;
39. zapewnić, aby postępowanie mogło być wszczynane przez prokuratora;
40. zachęcać prokuratorów do postrzegania przemocy wobec kobiet i dzieci jako czynnika obciążającego lub decydującego o podejmowaniu decyzji odnośnie ścigania w interesie publicznym;

41. podejmować wszelkie niezbędne kroki w celu zapewnienia, że na wszystkich etapach postępowania stan fizyczny i psychiczny ofiar jest uwzględniany oraz że mogą one otrzymać opiekę medyczną i psychologiczną;
42. ustanowić możliwość przesłuchiwania ofiar lub świadków przemocy w specjalnych warunkach, tak aby unikać powtórnego składania zeznań i zmniejszyć traumatyczne skutki postępowania;
43. zapewnić, aby zasady proceduralne zapobiegały niepożądanemu i/lub upokarzającemu przesłuchiowaniu ofiar przemocy, biorąc pod należytą rozważę traumę, jakiej doświadczyły i w celu unikania dalszych urazów;
44. zapewnić, w razie potrzeby, żeby podejmowane były środki w celu skutecznej ochrony ofiar przed groźbami lub możliwymi aktami zemsty;
45. podejmować szczególne środki w celu zapewnienia, że prawa dzieci są chronione w czasie postępowania;
46. zapewnić, aby w czasie rozpraw dzieciom towarzyszyli przedstawiciele prawni lub, według potrzeb, osoby dorosłe wybrane przez dzieci, jeśli sąd nie wyda umotywowanej decyzji sprzeciwiającej się udziałowi tych osób;
47. zapewnić, aby dzieci mogły wszczynać postępowanie za pośrednictwem ich przedstawicieli prawnych, organizacji publicznych lub prywatnych lub jakiegokolwiek osoby dorosłej wybranej przez dzieci i zaaprobowanej przez władze sądowe oraz, w razie potrzeby, miały dostęp do bezpłatnej pomocy prawnej;
48. zapewnić, aby w przypadku przestępstw seksualnych jakiegokolwiek okres probacyjny nie rozpoczynał się przed uzyskaniem przez ofiarę pełnoletniości;
49. w wyjątkowych okolicznościach umożliwić zwolnienie z tajemnicy zawodowej osoby, która mogła dowiedzieć się w związku z obowiązkami zawodowymi o przypadkach dzieci doświadczających przemocy seksualnej, w rezultacie przeprowadzonych badań lub przekazanych poufnie informacji.

Programy interwencyjne dla sprawców przemocy

Państwa członkowskie powinny:

50. zorganizować programy interwencyjne zmierzające do zachęcenia sprawców przemocy do przyjmowania postaw pozbawionych przemocy poprzez pomaganie im w zrozumieniu ich czynów i uznaniu odpowiedzialności;

51. zapewnić sprawcy możliwość uczestniczenia w programach interwencyjnych nie w charakterze alternatywy dla wyroku, ale jako środka dodatkowego, zmierzającego do zapobiegania przemocy; uczestnictwo w takich programach powinno być dobrowolne;
52. rozważyć ustanowienie specjalnych, zaaprobowanych przez państwo ośrodków interwencyjnych dla mężczyzn skłonnych do przemocy i ośrodków wsparcia prowadzonych przez organizacje pozarządowe i stowarzyszenia, stosownie do dostępnych środków;
53. zapewnić współpracę i koordynację pomiędzy programami interwencyjnymi skierowanymi do mężczyzn i dotyczącymi ochrony kobiet.

Dodatkowe środki w odniesieniu do przemocy seksualnej

Bank danych genetycznych

Państwa członkowskie powinny:

54. rozważyć utworzenie krajowych i europejskich banków danych zawierających profile genetyczne wszystkich zidentyfikowanych i nie zidentyfikowanych sprawców przemocy seksualnej, w celu wdrożenia skutecznej polityki ścigania przestępców, zapobiegania recydywie, biorąc pod uwagę standardy wyrażone w ustawodawstwie krajowym i standardy Rady Europy w tym zakresie.

Dodatkowe środki w odniesieniu do przemocy w rodzinie

Państwa członkowskie powinny:

55. zaklasyfikować wszelkie formy przemocy w rodzinie jako przestępstwo;
56. zrewidować i/lub zwiększyć, w miarę potrzeby, sankcje za umyśłą napaść i pobicie w ramach rodziny, bez względu na to, którego członka rodziny to dotyczy;
57. wykluczyć możliwość powoływania się na zdradę małżeńską jako usprawiedliwienie dla przemocy w rodzinie;
58. przewidzieć możliwość podejmowania kroków w celu:
 - a. umożliwienia policji wkraczania do miejsca zamieszkania osoby zagrożonej, zatrzymywania sprawcy i zapewnienia, że zostanie on doprowadzony przed sędziego;
 - b. umożliwienia sądom orzekania – w charakterze środków zmierzających do ochrony ofiar – zakazu kontaktu, komunikowania się lub

- zbliżania sprawcy do ofiary oraz mieszkania lub wkraczania na określone obszary;
- c. ustanowienia obowiązkowego sposobu działania, tak aby policja i służby medyczne oraz socjalne działały według tej samej procedury;
 - d. promowania aktywnej ochrony ofiar, która zakłada podjęcie inicjatywy skontaktowania się z ofiarą niezwłocznie po otrzymaniu przez policję zawiadomienia;
 - e. zapewnienia dobrej współpracy wszystkich właściwych instytucji, takich jak policji, sądów i ośrodków ochrony ofiar, w celu umożliwienia ofierze podejmowania wszelkich właściwych środków prawnych i praktycznych dla otrzymania pomocy i podjęcia działań przeciwko sprawcy we właściwym czasie i bez niechcianego kontaktu ze sprawcą;
 - f. penalizowania wszelkich naruszeń sankcji nałożonych przez władze na sprawców;
59. rozważyć, w miarę potrzeby, przyznanie kobietom-imigrantkom, które były lub są ofiarami przemocy domowej, niezależnego prawa pobytu w celu umożliwienia im opuszczenia mężów skłonnych do przemocy, bez konieczności opuszczania państwa pobytu.

Dodatkowe środki w odniesieniu do molestowania seksualnego

Państwa członkowskie powinny:

- 60. podejmować kroki w celu zakazania wszelkiego zachowania o charakterze seksualnym lub innego zachowania związanego z seksem, wpływającego na godność kobiet w pracy, włącznie z zachowaniami przełożonych i kolegów: dotyczy to wszelkiego zachowania o charakterze seksualnym, którego dopuszcza się sprawca z tytułu relacji nadzędności, bez względu na jego miejsce (włącznie z sytuacjami w relacjach sąsiedzkich, pomiędzy uczniami i nauczycielami, molestowaniem telefonicznym, itd.);
- 61. promowanie świadomości, informowanie i zapobieganie molestowaniu seksualnemu w miejscu pracy, w związku z pracą i w każdym innym miejscu oraz podejmowanie kroków w celu ochrony kobiet i mężczyzn przed takim zachowaniem.

Dodatkowe środki w odniesieniu do okaleczeń genitaliów

Państwa członkowskie powinny:

62. penalizować wszelkie okaleczenia narządów płciowych kobiet i dziewcząt, zarówno dokonane za ich zgodną, jak i bez niej; pod pojęciem okaleczenia narządów płciowych rozumie się zaszycie lechtaczki, wycinanie, klitoridektomię i zaszycie warg sromowych;
63. ścigać każdą osobę, która umyślnie uczestniczyła, ułatwiała lub zachęcała do jakiegokolwiek formy okaleczeń narządów płciowych kobiety, zarówno za jej zgodą, jak i bez niej; należy penalizować takie działania nawet wówczas, gdy zostały przeprowadzone tylko częściowo;
64. organizować kampanie informacyjne i zapobiegawcze skierowane do grup społecznych, których dotyczy ten problem, w szczególności imigrantów i uchodźców, w zakresie ryzyka dla zdrowia ofiar oraz ścigania karnego sprawców;
65. utrzymywać czujność personelu medycznego, w szczególności lekarzy odpowiedzialnych za przed- i postnatalne wizyty medyczne oraz monitorowanie stanu zdrowia dzieci;
66. doprowadzać do zawierania lub wzmacniania porozumień dwustronnych dotyczących zapobiegania i zakazu okaleczeń narządów płciowych kobiet oraz ścigania sprawców;
67. rozważyć możliwość przyznania szczególnej opieki tym kobietom jako grupie zagrożonej ze względu na płeć.

Dodatkowe środki w odniesieniu do przemocy w konfliktach i sytuacjach pokonfliktowych

Państwa członkowskie powinny:

68. penalizować wszelkie akty przemocy wobec kobiet i dzieci w sytuacjach konfliktu, w zgodzie z postanowieniami międzynarodowego prawa humanitarnego, bez względu na to, czy dokonywane są one poprzez upokorzenie, tortury, niewolnictwo seksualne czy śmierć spowodowaną tymi działaniami;
69. penalizować zgwałcenia, niewolnictwo seksualne, wymuszone ciąży oraz sterylizację pod przymusem oraz jakiegokolwiek inne formy przemocy seksualnej o podobnym charakterze jako niedopuszczalne naruszenie praw

człowieka, jak zbrodnie przeciwko ludzkości oraz, jeśli zostały popełnione w kontekście konfliktu zbrojnego, zbrodnie wojenne;

70. zapewnić ochronę ofiar przed sądami krajowymi i międzynarodowymi trybunałami rozstrzygającymi zarzuty ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych oraz zapewnić ofiarom legalny pobyt przynajmniej na czas postępowania;
71. zapewnić pomoc socjalną i prawną wszystkim osobom wezwanym jako świadkowie przed sądami krajowymi i międzynarodowymi trybunałami rozstrzygającymi zarzuty ludobójstwa, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni wojennych;
72. rozważyć przyznanie kobietom będącym ofiarom przemocy w czasie konfliktów zbrojnych statusu uchodźcy lub pomocy dodatkowej, z racji prześladowania opartego na płci, oraz/lub zapewnienie statusu bytowego z przyczyn humanitarnych;
73. wspierać i finansować organizacje pozarządowe zapewniające doradztwo i pomoc ofiarom przemocy w czasie konfliktów zbrojnych i w sytuacjach pokonfliktowych;
74. w sytuacjach pokonfliktowych, promować włączenie kwestii specyficznych dla kobiet do procesu odbudowy oraz odnowienia politycznego na danych obszarach;
75. zapewnić na szczeblu krajowym i międzynarodowym, aby wszelkie działania na obszarach dotkniętych konfliktami były podejmowane przez personel, który został przeszkolony pod kątem wrażliwości na sytuacje związane z płcią;
76. wspierać i finansować programy, które przyjmują założenie wrażliwości na sytuacje związane z płcią, zapewniając pomoc ofiarom konfliktu i przyczyniając się do wysiłków w zakresie odbudowy i repatriacji po jego zakończeniu.

Dodatkowe środki w odniesieniu do przemocy w placówkach i instytucjach publicznych

Państwa członkowskie powinny:

77. penalizować wszelkie przypadki przemocy fizycznej, seksualnej i psychologicznej dokonane lub tolerowane przez państwo i jego przedstawicieli, które mają miejsce w szczególności na terenie zakładów karnych, aresztów śledczych, zakładów psychiatrycznych, itp.;

78. penalizować wszelkie przypadki przemocy fizycznej, seksualnej i psychologicznej dokonane lub tolerowane w sytuacjach, w których można podnosić odpowiedzialność państwa lub osób trzecich, na przykład w internatach, domach spokojnej starości i innych placówkach.

Dodatkowe środki dotyczące braku poszanowania dla wolności wyboru w zakresie prokreacji

Państwa członkowskie powinny:

79. zabronić sterylizacji pod przymusem oraz przymuszania do aborcji i antykoncepcji, a także prenatalnej selekcji ze względu na płeć, oraz podjąć w tym celu wszelkie niezbędne kroki.

Dodatkowe środki dotyczące „zabójstw w imię honoru”

Państwa członkowskie powinny:

80. penalizować wszelkie przypadki przemocy wobec kobiet i dzieci popełnione w zgodzie ze zwyczajem „zabójstw w imię honoru”;
81. podjąć wszelkie odpowiednie kroki w celu zapobiegania „zabójstwom w imię honoru”, włącznie z kampaniami informacyjnymi skierowanymi do grup społecznych, których dotyczy ten problem, oraz osób mających z nim kontakt zawodowy, w szczególności sędziów i personelu prawniczego;
82. ścigać każdą osobę, która umyślnie uczestniczyła, ułatwiała lub zachęcała do „zabójstwa w imię honoru”;
83. wspierać organizacje pozarządowe i inne grupy, które walczą z tymi praktykami.

Dodatkowe środki dotyczące zawierania małżeństw we wczesnym wieku

Państwa członkowskie powinny:

84. zabronić przymuszania do małżeństwa zawieranego bez zgody nupturientów;
85. podjąć niezbędne kroki w celu zapobiegania i powstrzymania praktyk związanych z handlem dziećmi.

KAMPANIA RADY EUROPY W POLSCE ZWALCZANIE PRZEMOCY WOBEC KOBIET

Teatr terapeutyczny – nowatorska metoda pracy z ofiarami przemocy odbywającymi karę pozbawienia wolności.

Opis działania

Spektakl „Węzły życia” jest jedną opowieścią scaloną z biografii 14 „aktorek”, w które wcieliły się kobiety odbywające karę pozbawienia wolności¹. W uproszczeniu można powiedzieć tak: przeokrutnie samotna, marząca o miłości dziewczyna spotyka Jęgo. Są kwiaty i wyznania, potem bicie poniżanie, uzależnienie. No i krwawy finał, kiedy ona na moment z ofiary przeradza się w kata. Drugi wątek to okrutna postawa matki wobec córki. Za najlepszą recenzję służą reakcje publiczności.

Grupa teatralna funkcjonuje od marca 2005 roku. Skazane kobiety uczestniczące w programie odegrały poprzednią sztukę „zapach dzikiej róży” sztukę 22 razy, dla widzów z różnych kręgów społecznych w tym osób mających styczność z problemem przemocy: pracownicy MOPS, kuratorzy sądowi, funkcjonariusze policji, prawnicy, studenci, księża, jak również sprawcy przemocy odbywający karę pozbawienia wolności.

Prócz występów w kraju np.:

- Uniwersytet Śląski
- Uniwersytet Wrocławski
- Wyższe Seminarium Duchowne w Obrze
- Rekolekcje dla młodzieży w Zamościu
- konferencje dla pracowników więziennictwa
- konferencje dla sędziów i prokuratorów
- zakłady karne

¹ Skazane odbywają długoletnie kary pozbawienia wolności od 8 do 15 lat.

Osadzone występowały 2-krotnie poza granicami kraju: w Teatrze Narodowym w Lublianie oraz w Teatrze Narodowym w Bratysławie.

Reakcje publiczności są zwykle podobne. Często pojawiają się łyzy, później długie dyskusje i pytania mediów. Zastanawiające jest, co powoduje takie reakcje u widzów, opowieść jest niby prosta i nie mistrzowska gra aktorska. Nie są to jednak tanie łyzy, stoją za tym ogromne emocje, rodzi się refleksja, że dramaty, w których ludzie stają oko w oko ze śmiercią rozgrywają się blisko, często obok nas, rodzi się pytanie czy więzienie to trafne rozwiązanie.

W prasie można przeczytać różne wypowiedzi o skuteczności tej metody.

Przytoczę niektóre z nich z Prawo i Płeć wydawnictwo Centrum Praw Kobiet: „...terapia w formie teatru łączy ludzi, wyznacz im wspólny cel, pomaga uczyć się we wspólnocie. Tam czuje się bezpieczna, dziś wiem, że jestem potrzebna coś warta, że coś potrafię, nie jestem już sama...”

„...Jestem tego zdania, że jeśli choć jedna osoba zrozumiała przesłanie naszego spektaklu to warto było...”

„Na każdym kroku okazywano nam życzliwość i sympatie, nie było jednak cienia litości a mnie rozpieęła duma, że w końcu mi się udało, że nie jestem przedmiotem, który można kopnąć lub przerzucić z miejsca na miejsce. Ja znam swoje miejsce nie tylko w przedstawieniu, ale i w życiu, wiem co chcę robić, jaki mam cel. Pomogłam sobie, teraz chcę pomóc innym, pokazano mi początek drogi, ten właściwy kierunek, potrzebna była taka pomoc i nie muszę już zadawać sobie pytania, czy to naprawdę ja? Tak to ja, narodzona na nowo. Dziękuję...”

Analizując zachowanie skazanych kobiet po rocznym udziale w programie można zaobserwować bardzo korzystne zmiany w ich funkcjonowaniu.

Metoda teatru terapeutycznego jest pracą na rzecz drugiego człowieka i całego społeczeństwa, dlatego personel więzienny podejmuje wszelkie kroki zmierzające do tego, by człowiek, który opuści więzienie będzie prawidłowo funkcjonował i dawał gwarancję, że całe społeczeństwo żyjące przy jego boku będzie również czuło się bezpieczne. Te kobiety nie są zdemoralizowane, nie mają za sobą kariery przestępczej. Wśród kobiet, które opuściły jednostkę penitencjarną otrzymując najczęściej warunkowe

przedterminowe zwolnienie, nie obserwuje się problemu recydywy, wręcz przeciwnie one bardzo dobrze funkcjonują w warunkach wolnościowych, podejmują pracę zarobkową, zajmują się wychowaniem własnych dzieci. One nie podlegają procesowi resocjalizacji, wymagają jedynie oddziaływań terapeutycznych. Ważne jest to, że kobiety, które przez wiele lat przebywając w patologicznym związku naznaczone były przez społeczeństwo piętnem mordercy, zdemoralizowanej matki, złej żony potrafią dzielić się na scenie swoimi przeżyciami z publicznością. Nieustannie zadając pytanie czy rzeczywiście tak powinno być mają nadzieję, że pomagają innym, być może obudzą wrażliwość lub obojętność sąsiada czy urzędnika, który w przyszłości w inny sposób pomoże rozwiązać problemy tych ludzi. One trafiły do więzienia, bo w historii swojego życia były osamotnione i opuszczone. Każdy występ na scenie to terapeutyczna droga ku społecznej akceptacji, to wyzwolenie się z bolesnych emocji².

Piotr Civiński
Absolwent Wydziału
Etnologii i Nauk o Edukacji
Uniwersytetu Śląskiego

² W opisie wykorzystano materiały personelu Zakładu Karnego w Lublińcu za zgodą dyrektorki.

Teatr terapeutyczny

Nazywam się **Barbara Roźniatowska**. Jestem autorką i reżyserem sztuki pt.: „*Węzły Życia*”. Sztukę tą napisałam na podstawie prawdziwych przeżyć osób biorących udział w programie **Praca i Godne Życie Kobiet Ofiar Przemocy**. Sama również znalazłam się w takiej sytuacji. Dla niektórych to nowe wyzwanie, dla innych ponowne przeżycie. Jest grupa, która chce pomimo obaw, wielu pytań zrobić coś ze swoim życiem. Życiem, które nie było i nie jest łatwe. Czego oczekują? Nowych przeżyć i doświadczeń, ale przede wszystkim zrozumienia tego co się stało w ich życiu. Chcą mówić o swej traumie i wierzą, że terapia teatrem ułatwi im to. Zgodne są co do tego, że przemocy należy mówić nie! Zauważają, iż praca w grupie ludzi z podobnymi doświadczeniami pozwala na lepsze dogadanie się między sobą i to pomaga. Utożsamiają się ze scenami w sztuce. Patrzą na nie oczami widza. Uważają, że jest to wyjątkowa terapia pod każdym względem. Nagle uświadamiają sobie jak ślepo kochały swych „katów”.

Nie szukały korzyści z tej miłości. Wierzyły, że jeszcze kiedyś będzie lepiej. To się zmieni, a miłość pokona wszystko. Teraz widzą, że nie miały prawa do niczego, nawet marzeń. Gdy siły opadły po kolejnej awanturze, po kolejnym policzku zaczęły wierzyć, że to one są winne i nie są nic warte – są nikim. Nie widziały upokorzenia, zapędzone w kąt nie protestowały. Bardzo chcą opowiedzieć o tym innym, a ta metoda terapii ułatwia im to. Wyrażanie tego co się czuje poprzez grę dodaje im odwagi i choć trema przed I spektaklem jest ogromna wierzą, że dadzą radę. Zauważają, że ich problem to nie tylko ich sprawa, dotyczy wielu osób.

Chcą pomóc sobie i innym. Osoby, które ponownie biorą udział w programie są już bogatsze o te doświadczenia, teraz bardziej ufają, są otwarte na problemy innych. Często wstyd nie pozwalał im mówić o tym jak doszło do tragedii, jakie były przyczyny tego co się stało. To już za nimi, chcą

pomagać innym. Wspomnienia nie są już tak bolesne, zdystansowały się do tego co było. Mówią, że rozwiązanie było fatalne, ale działa się to jakby już poza nimi, do dziś mają wyrzuty sumienia i bardzo żałują tego co się stało. Teraz wierzą, że pomogą innym uniknąć tego czego doświadczyły same i może kilka osób obudzi się na czas. Napisanie tej sztuki było dla mnie ogromnym przeżyciem, chwilami bałam się czy poradzę sobie z tak odpowiedzialnym uczuciowo i moralnie wyzwaniem. Bałam się o dziewczyny czy są gotowe na przeżywanie i interpretację swoich traumatycznych doświadczeń. Opiekunem grupy jest więzienny psycholog, który w każdej chwili służy pomocą. Pomimo tego emocje, jakie towarzyszą podczas prób i występów, są ogromne.

Stałym elementem tych emocji jest płacz i wzruszenie, że o to kolejny raz udało się przedstawienie, a widzowie rozumieją co chcemy im powiedzieć.

Akceptują nie czyn, lecz nas jako ludzi, którzy mają marzenia, pragnienia i chcą zmienić swoje życie na szczęśliwe.

Barbara Roźniatowska

THE COUNCIL OF EUROPE CAMPAIGN IN POLAND COMBATING VIOLENCE AGAINST WOMEN

Drama Therapy: An Innovative Method of Work with Victims of Violence Serving a Prison Sentence

Action Description

The “Knots of Life” production is a compilation story based on the testimonies of 14 “actors” played by women serving a sentence of imprisonment.¹ The story can be summarised as follows: A terribly lonely girl dreams about love and finally meets Him. Flowers and confessions followed by beatings and humiliation, and by addiction. In the gory ending, the prey turns into the hunter. The second thread is the mother’s cruel attitude to her daughter. The reception of the show by the audience can be the best review.

The theatre group was founded in March 2005. The inmates participating in the programme gave 22 performances of their previous production, “wild rose scent.” Their audience included people from various social groups, including those tackling the issue of violence: social workers, parole officers, police officers, lawyers, students, priests, and perpetrators of violence serving a prison sentence.

The inmate group gave performances in Poland, including:

- Silesian University;
- Wrocław University;
- Catholic Seminary at Obra;
- Catholic youth retreat in Zamość;
- seminars for prison officers;
- seminars for judges and prosecutors;
- prisons;

¹ The inmates serve long sentences of 8 to 15 years of imprisonment.

and two performances abroad: at the National Theatre in Ljubljana and the National Theatre in Bratislava.

The reaction of the audience is usually the same: tears followed by long discussions and questions from the media. It is interesting that the audience should react so strongly: after all, the story is quite simple, the actors are not professionals. But the tears are not forced, they are squeezed out by powerful emotions and the realisation that those dramatic fates, where people face death, are lived next door. The question arises: Is imprisonment the right solution?

The press reports many different comments on how well the method works. The following excerpts are quotations from the “Law and Gender” publication of the Centre for Women’s Rights Press:

“...drama therapy brings people together, gives them a common goal, helps to learn in a community. This is where I feel safe; now I know that I am needed, not worthless or lonely any more...”

“...I think that if a single person grasps the message of the performance, it was already worth it...”

“They showered us with kind words without a hint of pity. I was very proud that I finally made it, that I was no longer just an object to be kicked around. I know my place, both in the show and in real life; I know what I want to do and where I want to go. I helped myself, and now I want to help others. Others showed me the way, the right direction. I needed help. Now I don’t have to ask myself, Is it really me? Yes, it is me, born again. Thank you...”

After a year of participation in the programme, the behaviour of the sentenced women changed very favourably.

Drama theatre is working for others and for society; prison authorities make all efforts to make sure that an inmate leaving the prison behaves appropriately and does not pose a threat to society. These women are not demoralised, they do not have any other criminal record. The women who leave the prison, usually on conditional early release, are not habitual offenders; quite the opposite: they behave well outside the prison wall, take up an income-earning job, raise their children. What they really need is therapy, not social reintegration. It is important that those women, who lived for years in a pathological relationship and were branded by others as murderers, demoralised mothers and bad wives, can step onto the stage and

share their experience with the audience. They keep asking the question, Does it have to happen that way? And they can help others, raise the awareness of neighbours and officials who may solve other people's problems. Those women ended up in prison because they were lonely all their lives. Each performance is a therapeutic step towards social acceptance and an escape from traumatic emotions.²

Piotr Civiński
Faculty of Ethnology and Sciences of Education
University of Silesia

² The description is based on documentation of the Lubliniec Prison used with the permission of the Prison Director.

Drama therapy

My name is Barbara Roźniatowska. I wrote and directed the play “Knots of Life.” It is based on true stories of women participating in the programme “Work and Life with Dignity for Women – Victims of Violence.” I was one of those women. The programme was a challenge for some of us, it brought back memories for others. The women in the group have their doubts and concerns but they want to turn a new leaf, change their tough life. What are they expecting? They want some new experience, but most of all they want to understand what happened to them. They want to speak about their trauma, and they believe that drama therapy will help. They all say ‘No!’ to violence. Working with a group of other women with a similar background, talking to them is a great help. They identify with the characters in the play, look at them through the eyes of the audience. They know this is a very unique therapy. Now they realise that they blindly loved their persecutors.

They were not expecting their love to be a fairytale. But they hoped that their fate would turn, that their love would overcome all obstacles. Now they can see that had no rights, not even the right to dream of a better future. After another row, another slap in the face, they started to believe that they were guilty, worthless, no-one at all. They didn't oppose the humiliation, they were cornered, helpless. They really want to tell others, and they can do it in this form of therapy. They can act and express their feelings. This gives them the courage. Despite terrible stage fright, they know they can do it. They realise that it is not only their problem, because it affects many others.

They want to be helped and to help others. Women who return to the programme bring in this new experience, they are more trusting and more sensitive to problems of others. They were often shamed into silence about

the reasons for the tragic events. They are past that stage now and want to help others. Their memories are not longer so traumatic, they have put some distance between now and then. They say that they made the wrong decision but they couldn't help it. They still feel remorse and wish it had never happened. Now they want to help others avoid the same mistake, wake them up before it's too late. Writing the play was a huge challenge. I was afraid I wouldn't cope with the emotional and moral impact. I worried about the girls, wondered whether they were ready to go through their traumatic experience again and to interpret it. The prison psychologist takes care of the group and helps us at all times. Still, the emotions at rehearsals and performances are overwhelming.

The emotions always lead to tears and to deem emotions because we have given another performance and the audience have understood what we were trying to say.

They do not accept what we did but they accept us as human beings with dreams and longings, who want to live a happy life.

Barbara Roźniatowska